

פרוטוקול מס' 264

מישיבת ועדת חוקה, חוק ומשפט

כ"ד כסלו תשל"ג - 30.11.72

נכחו: חברי הועדה: י. גולדשמידט - יו"ר
א. אנקוריון
ר. ארזי
י. ארידור
מ. בן-פרת
ש. פרידמן

מוזמנים: גב' קרפ - משרד המשפטים

מזכירת הועדה: ר. מלחי

רשמה: ע. שבץ

סדר היום: חוק לתיקון פקודת הראיות
(נוסח חדש), תשל"ב-1972

היו"ר י. גולדשמידט: נתחיל בקריאת החוק ותוך כדי כך לנסות לסכם את העמדות לגבי מה שמוצע לנו ותוך כדי כך לסכם בהצעות.

לגבי סעיף 42א(א) התעוררה שאלה אחת או הערה אחת, אם אמנם זה יהיה נכון שגם הממצאים וגם המסקנות של פסק הדין במשפט פלילי יהיו קבילים במשפט אזרחי. דהיינו, ממצאים - זה דבר אובייקטיבי; אבל מסקנות - זוהי הערכה או עמדה של השופט באינסטנציה הפלילית; שנית, קבילים - אבל לא מחייבים. השאלה, אם הם קבילים, האם בזה נאמר גם כן שאין לערער על הראיות האלה ולחזור עליהן, או היא קבילה אבל אפשר לערער אותה.

הייתי מבקש הבהרה למה שנאמר בדברי ההסבר: "משקלו של פסק הדין הפלילי יהיה כראיה לכאורה ולא כראיה מכרעת", - איך זה בא לידי בטוי בנוסח החוק שקראנו למעלה. דומני שח"כ ארידור חלק, לא על המגמה כמו על הדרך שבה הגיעו להצעות אחרות.

ח"כ י. ארידור: ההצעה בעיקרה, שיהיו קבילים במשפט אזרחי כראיה נגד הנאשם - זה גם פותר את הבעיה שעוררתי קודם, מה זה פסק דין מרשיע. יכול להיות פסק דין מרשיע בשאלה מאד שולית, ואז צריך לכתוב - נגד הנאשם או חליפו. אולי אפשר להרחיב זאת גם על המקרים האלה, שלא יהיה בשום צורה כראיה נגד התובע או המתלונן.

ח"כ מ. בן-פורת: הייתי מבחין בין ראיה, בין ממצא לבין מסקנה. לדעתי צריך בחוק זה להסתפק בראיה ואולי בממצאים אבל לא במסקנות. סעיף 42א(א) מדבר על ממצאים ומסקנות, והסעיפים ב' ו-ג' מדברים גם על ראיות - האם המורשע, חליפו או מי שחב לו חובות ראוי להביא ראיות על מנת לסתור את הדברים - אני חושב שענין הראיות יש למחוק, בכל הסעיפים הללו צריך להיות נוסח אחיד. גישתי היא שיש להסתפק בכל הסעיפים בממצאים. והדבר השני - שתהיה אחידות לגבי כל הסעיפים.

ח"כ ר. ארזי: אין ספק שהמושג ראיה חייב להיות בכל המקומות, כי זה הרי התמצית של הסעיף הזה.

אני תומך בהצעתו של ח"כ ארידור, שיהיה כראיה נגד הנאשם, שיהיה ברור מה שהיה בממצאים - זה רק לגבי הנאשם. והערה יותר סגנונית - אפ אפשר לתקן את המשפט שלא יהיה כל כך ארוך.

אני מהרהר בענין הממצאים - שזה בודאי צריך להיות, אבל האם למסקנות אין איזו משמעות?

ח"כ מ. בן-פורת: מסקנה - זו כבר חוות דעת, ההערכה. בעבירות תחבורה מסקנת השופט זו כבר הרשעה, זו החלטה. מסקנה - זה גזר דין.

ח"כ ר. ארזי: הרי הכוונה היא רק במקרה שהורשע. אם יצא זכאי - זה לא חל. זהא השופט יקח בחשבון את הממצאים ולא יקח בחשבון את גזר הדין - נראה לי שזה לא יענה.

ח"כ מ. בן-פורת: למסקנה יכולים להגיע בעדות. יכולות להיות מסקנות שונות לגבי עובדות שונות.

ח"כ ר. ארזי: המסקנה מצד שופט, שהיתה עדות כזו, ואני עדות זו לא קבלתי.

היו"ר י. גולדשמידט: זאת מסקנתי מעדות זו.

ח"כ י. ארידור: זה ננמא עובדתי.

היו"ר י. גולדשמידט: דרושה הבהרה מה בין ממצא לבין מסקנה כאן. העובדה שהמלה ראיה חלה על שניהם אחר - היא מחייבת, כיון שהמסקנות, לא הערכה, גדר הדין של השופט, אלא המסקנה, הממצאים של השופט מחייבים, אחרת אין לדבר על ראיה. כי השופט, במשפט שהובא בפניו אמר על נהיגה במהירות מסויימת כאשר ליד הקיוסק סמוך לרחוב היו ילדים - זאת היא רשלנות, לכך חייב בעבירה פלילית ראיה שיש לה. לא נרמז רודר המלה ראיה. אני חושב רני ההצעה

מתכוונת גם למטצא וגם למסקה. מסקנה - זה בירור עובדות, אולי לא צריך להשתמש במלה זו, כי היא פוזלת לשני כיוונים - עמדתי כשופט מצד אחד, ומסקנה - איך אני רואה את המצב העובדתי לפיו אני בא אחר כך לגזור הדין שלי, יחד עם ראייה שחלה על שניהם. צריך לקבל הבהרה בענין זה.

ח"כ ארידור, לפי הצעתך - קבילים במשפט אזרחי כראיה נגד הנאשם - האם לפי זה כל הסיפא נופלת?

ח"כ י. ארידור: לא. נגד חליפו - בודא, גם מי שאחריותו נובעת מחליפו - כמו חברת ביטוח. צריך למצוא פתרון שחברת הביטוח תקבל זכות - במקרה שאיך לה כזו - להתערב, אם זה מחייב אותה בתביעה הפלילית. בדרך כלל זה לא דרוש, באופן שגרתית חברת הביטוח שולחת את העו"ד לייצג את הנאשם במשפט פלילי, פרט למקרים שהנאשם מסרב לקבל ייצוג שלה. לפי המצב היום חברת הביטוח פטורה מאחריות במקרה כזה, אבל עדיין יכול להיות ביטוח צד שלישי. שהיא אמנם פטורה מאחריות כלפי הנאשם אלא יש לה אחריות כלפי צד שלישי. יש אמנם אפשרות לפי סעיף 42ג, בו נאמר "מטעמים מיוחדים שירשמו" אבל זו איננה אפשרות, מפני שזו רק אפשרות להביא ראייה לסתור ואיננה מאפשרת חקירה נגדית של ראיות. לכן אני חושב שצריך להשאיר את הסיפא, צריך לתת אפשרות לכל המקרים שנוכחים בסיפא להיות מיוצגים במשפט.

הגב' קרפ: הבהרה לענין ממצאים, מסקנות וראיות. למעשה, המלה מסקנות - היא נמצאת בתחום המשפטי ולא בתחום העובדתי. כך שההבדל משתמע. אם לדון לפי המקרה שהופיע בפני הועדה - היו צריכים לקבוע שני דברים: את מהירות הנסיעה של הנאשם ואם זה נעשה במקום שיכול היה לראות את הילדה או לא יכול היה לראותה. זה תחום אחד. התחום השני, אחרי שהגיעו לממצאים עובדתיים, שהנסיעה הייתה במהירות מסויימת - מה המסקנה המשפטית שמשתמעת מכך, אם יש רשלנות או אין רשלנות. מה שאנחנו קוראים כאן בשם מסקנה - מתייחס לענין שבמשפט לא לענין בעובדה. וזה ההבדל, היחס בין פסק דין לגזר-דין. גזר דין זה החלטה של שופט לגבי העונש שיכול להיות מלווה בממצאים עובדתיים מסויימים. בדרך כלל, הדברים הנאמרים בגזר דין זה לא על סמך טיעון מפורט של העובדות.

אם כך, מדוע קבענו גם ממצאים וגם מסקנות? כי הייתה מטרה כפולה: (1) לחסוך דיונים חוזרים; (2) לדאוג במידת האפשר לסימטריה השיפוטית, על אותו מצב עובדתי, שבמקום מסויים יאמר בית-משפט אחד שזו רשלנות ובית-משפט שני שזו לא רשלנות, אם כי יכול להווצר פער זה ביחס בין הערכה הרשון לערעור. אנחנו קבענו, כיון שבית משפט מה שקבע יש לזה ערך משפטי - נסתמך על הערך המשפטי הזה כשזה יגיע לערכאה מסויימת.

למה השתמשנו בסעיף קטן ג' במושג ראייה? אנחנו מתכוונים לא לדבר חוכני אלא קבילות של פסק דין. שהתובע מסתמך על פסק הדין ומגיש אותו והוא משמש ראייה. איך אפשר לסתור אותו - על זה דנים סעיפים קטנים ג' ו-ד'.

מהי המשמעות של קבילות כראיה? המשמעות העיקרית של הדבר - העברת נטל ההוכחה על הצד שרוצה לסתור את הראיה. אם מגיש התביעה היה חייב להוכיח, אם יש לו פסק דין שיכול להסתמך עליו - ממילא נופלת הסתירה של פסק הדין. בד בבד הגבלנו גם את האפשרות לסתור לגבי סוג מסויים של אנשים, הראיה לא ניתנת לסתירה בצורה חופשית - קיים הצורך לבקש מבית המשפט אפשרות לסתור. זה פותח פתח בענין ההתנגדות של ח"כ ארידור בהצעה שלו לצמצם רק לקבילות נגד נאשם ולא נגד אחרים. (ח"כ ארידור: אני מוכן גם לאחרים) אנשים שבאים מכוחו, לא נגד התובע עצמו.

מתוך הרצון של צמצום ההליכים אנחנו חשבנו שעדיף לקחת סיכון של פגיעה מסויימת בתובע על פני אפשרות של פתיחת פתח של דיון מחדש בכל הענין. ההערכה היא שהראיה שהתובע מביא היא ראייה לכאורה והוא יכול להביא ממצאים וראיות לסתור זאת בלי רשות מיוחדת מבית המשפט, אם הייתה נגד תביעה של רשות מסויימת - הוא יכול להביא את הראיה. מצב של תובע שאיך לו אפשרות להוכיח את התיאוריה שלו אלא בדרך של חקירה נגדית כדי להוכיח את התביעה שלו, הוא מצב מאד קיצוני.

ח"כ י. ארידור: זה מצב שיגרתי, התובע נפצע בראש וזכרונו מטושטש, כל העדים כבר העידו ולא לא יכול היה לחקור אותם.

הגב' קרפ: אם כל ההוכחה שלו היא רק בכוח חקירה נגדית של עד, חשבנו כי במסגרת של איזון עדיפות בין פתיחת פתח רחב לדיונים מחודשים לבין נזק זה - חשבנו לא לפתוח פתח, כי באופן עקרוני הוא לא מוגבל בהראת הוכחות.

ח"כ י. ארידור: נא עד לבית המשפט והעיד ב-10 נקודות, וב-9 מתוך ה-10 לא התעוררו בעיות. והתובע רוצה להביא את הנקודה העשרית הזאת. לפי ההצעה הזאת לא יוכל להביא עד זה בשום תנאי.

הגב' קרפ: לא נכון. אני מכירה בזה שיכולה להיות פגיעה במקרה מצומצם, כשכל האפשרות של ההוכחה בחקירה הנגדית היא של העד המסויים.

היו"ר י. גולדשמידט: האם אנחנו מקבלים הצעת ח"כ ארידור שהראייה נגד נאשם?

הגב' קרפ: זה פוגע בצד עקרוני של קבלת הממצאים של בית-המשפט בתור ערך עקרוני, ראיתי. אם אומרים לפסק דיין של בית משפט יש ערך ראיתי שאפשר לסמוך עליו - אין טעם לקצץ בפסק הדין ולומר - זה כן וזה לא.

דבר שני, אומרים לנאשם: אנחנו מאשרים שיגישו נגדך ראייה, כי סומכים על בית המשפט.

ח"כ י. ארידור: כי היתה לך הזדמנות להתגונן במשפט.

הגב' קרפ: העקרון הראשון - שאנחנו סומכים על דבר שנקבע, משהו בעל ערך שאפשר להסתמך עליו. אבל אותו הדבר שקבע לטובתך - זאת לא מרשים. מרשים לתובע להביא עוד ראיות ועל הנאשם אוסרים, אלא ברשות מיוחדת להביא ראייה לסתור, ולא מרשים לו להביא ראיות לטובתו.

ח"כ י. ארידור: זו שאלה של ניסוח והייתי רוצה שהניסוח יהיה עד כמה שאפשר יותר בהיר, שזה לא יכול להיות נגד מישהו שלא נאשם.

הגב' קרפ: כשאמרנו - קבילים, לא קבילים נגד נאשם, אלא כל עוד יש הליך, יכול בעל דיין להביא את פסק הדין במשפט פלילי כראיה. המלים האלה מאפשרות לנאשם עצמו להביא ממצא בבית המשפט האזרחי, מבית המשפט הפלילי - לטובתו.

היו"ר י. גולדשמידט: מה בעצם אתה שולל? אתה אומר שיהיה קביל במשפט אזרחי נגד הנאשם כראיה לאמור בהם - נגד נאשם או חליפו, את מי אתה כולל בעצם?

ח"כ י. ארידור: האיש נפצע, נשמע עדות בבית המשפט, את המשפט ניהל השופט ולא הוא. נגדו זה אפילו לא ראייה לכאורה, הוא לא קשור בזה.

ח"כ ש. פרידמן: לי נראה שכאן באות לידי בטוי שתי תפישות יסוד שונות. ח"כ ארידור יוצא מהחנה, אם אני רוצה לקבל כראיה - אפשר לקבל ראייה כמוכחת, רק לאחר שהתובע היתה לו אפשרות להשמיע את דעתו. הצד השני - לאחר שבית משפט קבל אותה. זו לא שאלה של ניסוח, אלא של שתי גישות עקרוניות.

אני מצטרף בכל לב לגירסתו של ח"כ ארידור. אני רואה כך כי מתוך טעמים לא של האמת שלא נתגלתה - זאת איש לא טוען - מטעמים של נוחות מינהלית רוצים לקבל את זאת. כל עוד אני לא מוותר על העקרון של הוכחה לא מלאה, כל עוד לא היתה הזדמנות לתבוע להביע עמדתו ולחקור, אני אומר כל עוד הדבר קיים - אין ראייה כבילה.

היו"ר י. גולדשמידט: המגמה של התנגדותו של ח"כ ארידור היתה ברורה יותר - שלא ניתנה לא הסדמנות, שלא היה צד.

ח"כ י. ארידור: זה המצב. אילו התובע האזרחי היה צד במשפט הפלילי - לא היתה התנגדות.

היו"ר י. גולדשמידט: למעט את התובע או למעט כל מי שלא היה צד המשפט הפלילי.

הגב' קרפ: נכון שיש שני מסלולים. אחד, ערך ראיתי של פסק דין לעומת מתן אפשרות לצד להביע דעתו. אני חושבת שהכרעה בין שני מסלולים אלה הייתה מתבקשת, אילו היינו קובעים שפסק דין היא ראיה מוחלטת שצד לא יכול לסתור אותו. זה לא מה שאנו עושים. אנו מציעים שיהיה ראיה לכאורה, אותו אדם שלא הייתה לו אפשרות לסתור - אנחנו נותנים לו הזדמנות לסתור. הטעה שהוא מעלה שלא הייתה לו אפשרות לסתור, אומרים: בבקשה, אתה לא מוגבל.

לדעת אנחנו גורמים עוול לאותו נאשם שמגיישים חלק מפסק דין לרעתו, ואומרים לו: מה שלטובתך - על זה אינך יכול להסתמך. זה אתה צריך להוכיח. זה לא הוגן כלפי הנאשם.

הגב' ר. גולדשמידט: זה נאמר בדין שזו ראיה לכאורה?

הגב' קרפ: כשאנו רוצים לכתוב ראיה חותכת - אומרים זאת במפורש. כשאומרים ראיה - בדרך כלל זו ראיה לכאורה. הדבר הזה מתחזק בעובדה שאוסרים את נסתירה שלה רק במקרים מסויימת, בכל שאר המקרים אין הגבלה לסתור. אפשר גם לומר - ראיה לכאורה. אני מוכנה לראות אם השתמשנו במלים - ראיה לכאורה בחוקים אחרים. אין מניע לזה.

ח"כ מ. בן-פורת: איך זה מתיישב עם הסיפא?

גב' זרפ: מה שנמאר בסעיף הזה "כראיה לאמור בהם" - זה לנאשם או חליפו. זה לא כול את התובע שלא היה צד למשפט.

ח"כ י. ארידור: לגבי ענין "ראיה" או "ראיה לכאורה" אני סומך על הגב' קרפ שתבדוק איך זה מנוסח בחוקים אחרים. אני לא רואה הבדל ממשי בזה.

לגבי הזדמנות להביא ראיה חדש מצד התובע האזרחי, אם אנחנו מתכוונים לקצר את הדרך השיפוטית, ולפי הגירסה של גב' קרפ אנחנו מסכימים שבכל מקרה מורשה התובע האזרחי להביא כל ראיה שירצה, כשיש רשלנות תורמת יביא את הראיות האלו - אני לא רואה כאן קיצור הדרך, הוא תמיד ינסה את מזלו שנית. את הדרך איננו מקצרים באותם המקרים בהם, בגלל העובדה שהוא נאלץ להביא ראיות שלו, הוא נאלץ להסתפק בראיות מסוג יותר חלק, הוא נאלץ להביא עדים שהצד השני היה מביא אותם. כל מערך הראיות הופכת כזו שפתאום הוא נכנס למשפט במצב שמוכחית שורה של ראיות נגדו והוא צריך לסתור אותן. מבחינת קיצור המשפט - לא זוכים בשום דבר.

אני מסתפק לקבל זאת לגבי תובע אזרחי, יביא את כל הראיות, אפילו אם פסק הדין ישמש ראיות במילא. אלא מיד לוקחים את סוג הראיות שלו והופכים אותן לראיות סוג ב', ומיד מעמידים אותו במצב נחות.

עיקר הענין - הוא ענין של תאונות דרכים. אנחנו מתקדמים לקראת יצירת אחריות אבסולוטית על תאונות דרכים מבחינה אזרחית, משרד המשפטים מתקדם לקראת חוק זה. במצב של כך וכך אלפי כלי רכב שישנה תאונת דרכים, זו שאלה מטאפיזית מי נפגע, לא יכולים להגיד שבגלל זה צד זה או אחר לא יקבל פצויים. בתי המשפט הולכים עד כמה שאפשר בכיוון זה וגם משרד המשפטים עומד להגיש הצעת חוק שיהיה בטוח לאומי. אי-אפשר לבוא ולהגיד לאיש, אם עברת את הכביש הסתכלת לצד ימין ונפגעת - תקבל פצויים, ואם הסתכלת לצד שמאל - לא תקבל. ובניגוד לכל הקו הכללי המתקדם - מסוגים כאן אחורה.

ח"כ ש. פרידמן: אני מקבל את ההסבר שזה לכאורה. זה יוצר בשביל הנחבע במקרה זה מצב די מסובך, את הטענות שלו היה יכול להעלות במשפט הפלילי, כי בפניו הוא בעל האחריות האבסולוטית.

ח"כ י. ארידור: מי שלא יכול לטעון במשפט פלילי - לא יכול לטעון גם במשפט האזרחי.

ח"כ ש. פרידמן: בענין זה אין מצבו רע יותר על ידי סעיף זה. אז שום ראיה מאלה שלא היה יכול להעלות בהליך הפלילי, גם לא יכול להעלות בהליך האזרחי אחר כך?

גב' קרפ: ראית - הוא לא יכול; שנית - באותם מקרים מסויימים תמיד פתוחה הדרך לבקש רשות מבית המשפט. האחריות שלו במישור האזרחי

לענין הויכוח עם ח"כ ארידור - ההנחה היא שאנו יוצאים מצדו של התובע במשפט האזרחי, שנטל הראיה מוטל עליו, ואה זאת לא צריך לשכוח. אנחנו עוזרים לו בזה שאנחנו אומרים לו שאיננו צריך להוכיח את כל העובדות שעליהן הוא מבסס את אשמתו של הנאשם או חבותו של הנחבוע. מפה לומר, משום שאנחנו באיזה תחום, שהוא מאד מצומצם וקיצוני מקשים עליו בזה שהוא חייב להביא ראיות, אני חושבת שזה לא יכול להיות נימוק לערער את האיזון בין אדם שהיה הנאשם ונפסק ובין מעמד של תובע במשפט האזרחי. את הממצא שהיתח' רשלנות תורמת, שהוא לא היה אשם ב-100% - זאת אנחנו איננו מקבלים, אבל הוא צריך להביא מחדש את כל העדות ולהוכיח בפני בית המשפט האזרחי. ומה שהוכח בבית המשפט הפליטי - כאילו לא הוכח.

היו"ר י. גולדשמידט: נחזור לסעיף ונראה מה יש לקבל או לתקו בו.

בשורה הראשונה שנאמר ממצאים ומסקנות - האם משרד המשפטים עומד על כך שצריכים הדברים להיות נזכרים?

גב' קרפ: כן. אחרת אנו במצב - ועל יסוד זה הוקמה הועדה - כל הויכוח היה על המסקנות המשפטיות. אולי תרמנו ליעול, אבל לגבי המטרה השניה לא עשינו שום דבר.

היו"ר י. גולדשמידט: לא יכול להיות ששופט יסרב לשבת במשפט זה, אם הוא יודע שהוא חייב לקבל ראיות ממשפט קודם?

גב' קרפ: כל ההתייחסות להצעה זו נובעת מראיה, שזו ראה לכאורה, שזו ראה ששופט ישקול אותה כמו כל ראה אחרת.

כאשר נגיע לסעיף 42 נראה מה מותר לסתור ואיך אפשר לסתור. למעשה אפשרות של סתירת מסקנות קיימת כמו אפשרות של סתירת הראיות. השופט בערכאה השניה יקבל את הממצאים העובדתיים וישקול מחדש מה לקבל ומה לא לקבל.

היו"ר י. גולדשמידט: אני באמת רוצה שנכריע בשאלה הזאת.

מי בעד הנוסח הקיים, שנעלה גם את המסקנות ומה הממצאים כפי שזה מנוסח כאן?

נחקבל הנוסח בחוברת הכחולה.

השאלה השניה - בסעיף קטן א' - הצעתו של ח"כ ארידור שזה ישמש כראיה נגד הנאשם.

ח"כ ארידור: כנגד כל מיש שרשום כאן.

היו"ר י. גולדשמידט: בהתייחסות לזאת טען ח"כ ארזי - זו אמנם הבהרה ניסוחית ולא שינוי ממשי, הוא גרש - המורשע או חליפו, הוא גרס שהמורשע - זה הנאשם. האם את מאשרת זאת או מתנגדת לכך?

גב' קרפ: אי-אפשר להסיק את המסקנה שהסיק ח"כ ארזי, כי המלים האלה - המורשע או חליפו - הם בעל דין, במשפט אזרחי זה קובע סיטואציה שבה אפשר להביא את פסק הדין כראיה. אם אדם תובע את חברת הביטוח על שרפה, מתעוררת בעיה אם הבית הוצת. הוא יכול להביא פסק דין מי שהורשע. כאן הוא לא יכול, כי הוא לא צד במשפט, כשארמנו שיהיו קבילים במשפט האזרחי - זה צמצום קבילת נגד צד למשפט.

היו"ר י. גולדשמידט: ההבדל בגישות זבדעות הוא די ברור. אנחנו צריכים גם בדבר זה להכריע, מתוך שיקול הטענות של ח"כ ארידור שטוען שיש כאן משום קיפוח לצד שלא היה במשפט הפליטי, והוא תובע של המשפט האזרחי.

ח"כ י. ארידור: בדרך כלל זה יהיה קיפוח מסויים לגבי התובע האזרחי. בדרך כלל במשפט פלילי המגמה להגדיל את הרשלנות התורמת, כי זה לא משנה בענין ההרשעה. היות ואין מי שמתנגד לנושא זה באותו שלב של בית הדין - כל מה שנקבע לגבי רשלנות תורמת - נקבע ביד רחבה.

היו"ר י. גולדשמידט: כאשר נקבע בסעיף ג' את האפשרויות שתהיינה פתוחות למרות מה שנאמר בסעיף א', אולי שם יש דרך לרכך קצת ולאתחשב בטענה של ח"כ ארידור. ייתכן שבית משפט שדן במשפט פלילי, כאשר הוא יודע כי מה שהוא אומר יחייב גם כל תביעה אזרחית העשויה להופיע - האפשרות של תביעה

ח"כ י. ארידור: אם אדם הרוויח 3000 לירות לחודש או אדם לא עבד - בית המשפט יכול לא לדעת עובדות אלו.

היו"ר י. גולדשמידט: אינני חושב שבית משפט לתעבורה לא יודע צמה מדובר. הגב' קרפ: יש לזכור שמדברים על הטענות - זו אפשרות שאפשר היה לטעון במשפט הפלילי, ותובע אזרחי לא יכול

לטעון אותן. במשפט פלילי ישנו התובע הפלילי וההנחה היא שלגישתו תהיה חשיבות לשאלה אם בית המשפט ימצא שמישהו חרם לאחריותו של הנאשם או לא. זה עתיד לקבוע את גובה העונש. זה מהותי לבענין התביעה של בית המשפט לגבי חומרת המעשה של הנאשם, ויש להניח שהתובע יביא ראיות לסתור, מבחינה מסויימת הוא הפה של הצד האזרחי בענין זה. ואני חושב כי גם זה יש לשים על כפות המאזניים.

ח"כ י. ארידור: מה שאמרה הגב' קרפ מתייחס לתובע, שהוא בדרך כלל סמל משטרה, שלעתים גמר משפטים ולעתים לו, והוא יקבע. הוא רוצה להשיג הרשעה, כי ההרשעה בשבילו קבועת ולא העונש. הוא יקבע על ידי התנהגותו של הגורל.

היו"ר י. גולדשמידט: מצינו את הנושא ויש להכריע בו. ח"כ ארידור, אתה עומד על הצעתך - ראייה כלפי הנאשם?

ח"כ י. ארידור: ומי שצריך להיות חליפו, ומי שאחריותו מוכרעת מאחריות המורשע. הבעיה הראשונה זו - הנאשם וחליפו.

היו"ר י. גולדשמידט: מדוע לא תאמר - למעט מי.

ח"כ י. ארידור: זו שאלה של ניסוח. אפשר לכתוב - למעט תובע אזרחי. יכול להיות שצריך למעט עוד מישהו. ראשית כל - זה לא יכול להיות התובע האזרחי.

ח"כ ר. ארזי: נקח עבירה אחרת - פריצה או שוד - יש עבירה פלילית, במשפט הפלילי קבעו שנרצח אדם. וישנה תביעה לבזיקין. מי יתבע פה? הנאשם? אם מישהו רוצה לומר שאפשר מהראיות האלה להביא גם ראיות לא רק נגד הנאשם אלא גם מה שהיה לטובת הנאשם, אם זה הדבר - אני לא מתנגד. אבל שיהיה ברור שזה קשור בנאשם.

היו"ר י. גולדשמידט: אנחנו עומדים לדון בחוק זה גיוס שלשי בשבוע הבא בהשתתפותו של פרופ' גנוסר ונשאל את השאלה הזאת אוהו.

ח"כ י. ארידור: אם הימך פרופסור גנוסר הייתי מציע להזמין גם נציגות של השופטים. נשמע מה דעתם כלפי ועדת זוסמן.

הגב' קרפ: אי-אפשר לעשות זאת בלי השופט זוסמן עצמו.

היו"ר י. גולדשמידט: זה רעיון, אבל אינני בטוח אם הועדה זו מסגרת נוהה לתתייעצות או צריך ליזום התיעצות במסגרת מצומצמת יותר.

נוכח הלבטים שיש כאן בשאלה הזאת שהעלה ח"כ ארידור אני מציע שנדחה את ההכרעה עד שנשב בהרכב מלא יותר ונעשה מאמץ שיהיו עוד חברי ועדה נוכחים.

ח"כ י. ארידור: הצעתי שלחברת בטיחו ורק לחברית ביטוח יהיה מעמד במשפט הפלילי, אם לא ניתן מעמד זה לנאשם עצמו. יכול להיות מקרה, אדם שאחראי לחוב, אין לו קשר למשפט הפלילי - ואינני מציע שלחת לו זאת - אחר כך יצא אחראי. כאשר אדם משאיל מכוניתו למישהו, ויש לו אינטרס בנסיעה - הוא אחראי מבחינה אזרחית לכל הנזקים שנגרמו עכב נסיעה זו, אפילו עצמו לא היה רשלק, רק בגלל האינטרס שיש לו. ישנה פסיקה של בית המשפט העליון, שהוא אחראי כבעל רכב. בודאי שזה חל על מעביד. התוצאה תהיה, שאדם זה, שיכול להיות שאיננו יודע אם השני מבוטח או לא - הוא נתפש למשפט שאין לו קשר אליו. יכול להגיד אדם - לי אין כסף לשם, ואני מודה באשמה - והענין נגמר. ואחר כך מתחילות הצרות של מעבידו או של האדם שמסר לו את כלי הרכב. כשזה קשור לחברת ביטוח - אני דורש ממנה אחריות מסויימת, אני מוכן גם להכביד עליה. כאשר דנים במעביד, ביחוד באדם שהוא לא מעביד אלא אחראי מתוך קונסטילציה משפטית שאיננה נותנת לו מעמד במשפט פליטי - ואני לא מציע לתת לו מעמד - אינני רואה מדוע הוא יהיה אחראי, מדוע צריכים להטיל אחריות על מישהו שלישי, עם כל ההגבלות שישנן?

הגב' קרפ: אנחנו מבחינים בענין התוצאות של משקל הראיה, בין מי שאחריותו מאחריות מורשע, ובכלל זה מי שחב לחובו לבין מי שהאחריות שלו נקבעת במשפט נפרד. את היכולת להביא ראיות מסתור הפעלנו רק על חברת ביטוח. אדם שהוא מעביד הוא לא מוגבל, כמו החובע לא מוגבל.

ח"כ י. ארידור: אני מוכן להשאיר את זאת לשבוע הבא. מי שחב לחובו הפסוק - יכול להיות שכולל מונח מעביד.

הגב' קרפ: העובדה שעובד הורשע לא מחייבת באופן אוטומטי את המעביד. צריך להגיש תביעה על אחריות שילוחית.

ח"כ י. ארידור: גם חברת ביטוח לא חייבת, אלא אם היתה צד למשפט. מבחינה פורמלית אין הבדל פורמלי בין אחריות של מעביר לבין אחריות של חברת הביטוח, אלא בעילה. שתי האחריות קיימת רק בכוח החוק. אם חברת הביטוח לא תצורף למשפט האזרחי, למרות ההופעה שלה כלפי המבוטח, אין לה שום אחריות כלפי התבוע. אותו הדבר אם מעביד לא צורף למשפט האזרחי - אין לו חובה כלפי התבוע ולא כלפי המבוטח. לכן יכול להיות שמעביד ייצפש כמי שחב לחובו הפסוק.

הגב' קרפ: לדעתי יש הבדל נוסף בין שני המקרים - לגבי חברת הביטוח צריך להוכיח שאדם אשם וחוייב; לגבי המעביד צריך להוכיח אחריות שילוחית שלו. וזה הבדל גדול.

היו"ר י. גולדשמידט: נחזור לאותן הנקודות בישיבה הקרובה.

נעבור לסעיף 42א(ב). בדיון במליאה הציג ח"כ

נחשתן בדין את ההפך.

הגב' קרפ: זה לא ההפך. הוא הציג למזג סעיף קטן א' עם 2, ובמקום לדבר על מימצאים של פסק הדין - לדבר על מימצאים של הכרעת הדין. לא בחרנו בדרך זו, כי החוק מדבר בלשון בני אדם. אנחנו הצאנו את המלים "פסק הדין" כי מצאנו בהרבה מקרים בתי המשפט משתמשים במלים גזר דין לגבי טיעון של רגע אחרון, לא על סמך ראיות והוכחות. לצורך עונש הדברים לא מוכחים בראיות שאפשר להסתמך עליהן כלפי נאשם שלא טען עליהן.

היו"ר י. גולדשמידט: ההבדל הוא לא משמעותי מבחינת העריכה. ההערה של ח"כ נחושטן זהה עם הערתו של ח"כ ארידור בנוגע לאנשם.

סעיף קטן ב(1) מחזיר אותנו להשגתו של ח"כ ארידור

שאומר כי היה רוצה שגם בתי דין תעבורה יוצאו מענין זה. ננסה עוד פעם לברר מהי עדמת השופט זוסמן.

הגב' קרפ: הסכמת השופט זוסמן ניתנה לכל מה שמוגש פה, כך שאפשר לראות זאת כהצעתו.

ועוד נימוק - נכון שנתקבלו הערות משופטים של

בתי משפט מחוזיים לגבי שופטי תעבורה. השאלה היא, אם מסמיכים שופט תעבורה לשלוח אדם למאסר - באיזו מידה אפשר לומר כי לצורך ראיה במשפט אחר - זה לא טוב. לנו זה נראה קצת מופרך.

היו"ר י. גולדשמידט: זה נראה בעיני כדבר קשה, ששופט שנבחר ונתמנה ואושר באותה פרוצדורה כמו שופט בית משפט מחוזי, שנעשה בחוק הבדל ביניהם. אם החקיקה היתה הולכת בדרך זו - המשמעויות מזה בעיני הצבור צריכות להיות חמורות ביותר. מה יאמר אזרח המובא בפני שופט תעבורה וזה מוצא אותו אשם בהריגה? הוא יאמר: המחוקק לא סמך ידיו עליך ומה שאתה אומר לא מספק אפילו בשביל תביעת נזיקין של 100 לירות, ואתה רוצה לשלוח אותי לגונה לבית הסוהר! אני לא מעלה על הדעת ששופט בית המשפט העליון יציע להוציא מזה בתי המשפט לתעבורה.

מה שנאמר בסעיף קטן (ב)(1) לגבי פסק דין של

בית דין צבאי לעבירות תנועה, שאין לו תקן קבוע; ובית משפט עירוני - אפשר להבין. בית דין עירוני איננו חלק ממערכת השיפוטית של המדינה. אבל לעשות הבחנה כזו לגבי בתי המשפט לתעבורה - נראה לי שזה יהיה קשה מאד לקבל.

ח"כ ש. פרידמן: קביעה כזו מוכרחה להשפיע על האזרח. אזרח שאיננו משפטן ואיננו חבר הועדה למינוי שופטים ישפט כי על שני סוגים קשה לסמור -

על שופט בית משפט צבאי ושופט בית משפט עירוני, הוא לא יבחין בדיוק שזה בית דין צבאי לעבירות תנועה. האם זה לא ניתן למנוע על ידי שינוי נוסח?

ח"כ י. ארידור: אם נתקבל ההצעה הקודמת שלי, שהדברים האלה יהיו ראייה נגד הנאשם - יש הנמקה מצויינת לבטל כל יוצא מן הכלל. אם אתה מסמך בית משפט לשלוח אדם לבית סוהר - מדוע לא לקבל את פסק דינו כראייה נגד נאשם? ואז הייתי מוכן ללכת לקראת מחיקת הכל. אם נשארת האפשרות שיחול הענין גם נגד התובע - אינני מוכן לקבל אותה גם מצד שופט מחוזי. אינני רואה סיבה להוציא מכלל חריג זה שופט תעבורה, אלא להפך - להכליל אותם.

מה שגב' קרפ אומרת, שזה נתקבל על ידי השופט זומן - אם השופט זוסמן שינה דעתו בין הגשת הדו"ח של הועדה ובין הגשת ההצעה הכחולה - אני לא חייב ללכת איתו ואני נשאר צמוד לעמדתו ולנימוקים שנתן בחוות דעתו.

ח"כ מ. בן-פורת: האם נוסח זה נתקבל על דעת שלטונות צה"ל?

הגב' קרפ: בהחלט. בית דין צבאי לתעבורה זה לא בית משפט במסגרת רגילה של בתי הדין הצבאיים. אם אינני טועה, זה לפי תקנות שעת חירום והשיפוט בהם הוא לא על ידי שופטים. אותו הדבר לגבי בית המשפט העירוני.

מבחינה זו קשה לנו לנסח חוק לטובתו של האזרח הקטן, שלא קורא פסוק עד הסוף. אנחנו צריכים להגדיר במדויק מה אנו רוצים להכניס בחוק.

היו"ר י. גולדשמידט: אם אמנם זאת כוונתו, שאנו בדעה שבית משפט עירוני שאין שם שופט שלום אינו יכול לזכות באותו מעמד שבית משפט אחר - אני לא מתבייש לומר זאת.

ואני שואל, אם סעיף קטן ב' מתקבל?

ח"כ י. ארידור: תלוי מה תהיה ההכרעה בסעיף קטן א'.

היו"ר י. גולדשמידט: ב-א' לא הכרענו. זכותך גם לערער או להסתייג בסעיף קטן ב', אם תראה צורך לעשות זאת לפי ההכרעה שתתקבל בסעיף א', וזכות זו שמורה לך.

אי-לכך סעיף קטן (ב) מתקבל כמו שהוא.

ואנחנו עוברים לסעיף 42ב.

הגב' קרפ: שופט לפעמים קבוע שהוא מוצא את הנאשם אשם במעשים שיוחסו לו בכתב האישום. ואז, אם מגישים את פסק הדין עצמו מנותק מהמיסמכים הקודמים - אי-אפשר לדבר על התייחסות, ולכן כתבו שאפשר לעיין גם בכתב האישום, גם בפרוטקול ובכל חומר אחר שהוגש במשפט הפלילי.

ח"כ י. ארידור: מה שאותי מטריד בסעיף זה אלו הן המלים "ובכל חומר אחר". אמנם אי-אפשר לפרש את פסק הדין על פי גזר הדין. אבל יכול להיות מקרה שיגידו: הגשנו חומר מסויים לאחר הכרעת הדין לפני גזר הדין. והשופט יעבור על מה שכתוב בהכרעת הדין - ולזה בודאי לא מתכוונים. יכול להיות מצב שבו יבוא צד אחד ויגיד: הממצאים והמסקנות אינם מהווים חלק מסעיף זה, אבל לצורך פירושו של פסק הדין - אנחנו מסתייעים במה שאמור בגזר הדין, מה שהוגש בין הכרעת הדין וגזר הדין. אם תהיה טענה כזאת - אינני בטוח אם אפשר יהיה לסתור אותה. לא הייתי רוצה ששופט, אחרי שכתב את הכרעת הדין - והכרעת הדין זה ממצא או מסקנה, אסור שאיזה חומר שבא אחרי הכרעת הדין ישמש ראייה. במקרה של הודאה באשמה, אם האיש הורשע לפי הודעתו, במקרה זה אם התביעה רוצה לקבוע נסיבות - הנאשם כופר בנסיבות, וזה השלב שבו מתחילות הראיות להופיע. אני אומר, אם קבלנו את העקרון שענין הממצאים והמסקנות נגמרו עם הכרעת הדין - אסור שאיזה חומר שבא אחרי הכרעת הדין יופיע.

הייתי אומר, כי חומר שהוגש אחרי הכרעת הדין

הוא לא רלבנטי.

גב' קרפ: שופט מעיין במסמכים כדי להבהיר לעצמו מסקנות וממצאים מסויימים, שהם ראייה - מה הרע שענין בהם? אינני רואה בזה סכנה. לא נאמר שהוא יכול להסתמך על זה.

ח"כ י. ארידור: למה שלא נאמר בפירוש שהכוונה היא לחומר שהוגש במשפט פלילי עד להכרעת הדין?

הגב' קרפ: כי זה מסרב.

ח"כ ר. ארזי: אינני רואה צידוק בהצעת ח"כ ארידור, מבחינה טכנית אינני מתאר לי את הדבר - יושב בית משפט אזרחי ודן בתיק ומבקש שהרשם יביא לו את התיק הפלילי - האם זה אסור.

ח"כ י. ארידור: אינני מתנגד להגשת התיק, אבל שבית המשפט יהיה רשאי לעיין רק בדברים מסויימים.

היו"ר י. גולדשמידט: מבחינה מעשית ועובדתית יתנו לו את התיק והוא קורא את גזר הדין והחומר שהשופט לקח בחשבון במתן העונש - ידביקו זאת?

ח"כ י. ארידור: השופט יקרא תמיד את הכל, אבל אני סומך על מצפונות של השופט, אם יאמרו לו שאסור לו להתחשב בזה - לא יתחשב.

במקרה שנאשם הודה באשמה ונגזר דינו מיד, אז מתנהל משפט נגד באשם שני, מביאים ראיות נגד באשם שני. כל מכלול הראיות האלו הן אחרי הכרעת הדין של הנאשם הראשון. כל הדברים האלה הם חומר שהוגש במשפט פליטי - מדוע צריך להביא זאת?

דוגמה שניה - הנאשם הודה באשמה, מביאים ראיות על רשלנות תורמת בשלב בין הכרעת הדין וגזר הדין. אם היינו אומרים כי גם מה שכתוב בגזר הדין זו ראייה - אז צריך להביא אותו; אם קבלנו מבחינה עקרונית שזו לא ראייה - אז מבחינה עקרונית זה לא קיים בפני בית המשפט לשום צורך שהוא.

היו"ר י. גולדשמידט: אתה אומר, אם כך - מוטב למחוק פיסקה ב'. אילו היה נאמר כי אסור לו להתרשם מזה - הייתי מביין.

ח"כ י. ארידור: בסעיף 42(ב) כתוב: הוראות סעיף זה אינן חלות על ממצאים ומסקנות שבגזר הדין - להבדיל מהכרעת הדין. אם גזר הדין יהיה כשר כדי להבהיר את הכרעת הדין - ז"א שלמעשה נותנים השפעה מסויימת לגזר הדין. ואילו כל הנימוקים שמענו עד עכשיו, שגזר הדין לא תהיה לו שום השפעה.

היו"ר י. גולדשמידט: תישמר זכותך להסתייג לגבי סעיף 42ב.

ח"כ י. ארידור: אינני אומר שאסתייג דוקא.

היו"ר י. גולדשמידט: אני מביין שסעיף 42ב נחקבל.

אולי יהיה יותר מעשי שנתייחס תחילה לסעיף 42ד. לפני סעיף 42ג. כי 42ג. מעורר הרבה ביות וגם מוזמנים אליו מומחים. ואילו 42ד. נראה יותר ארגוני ופדגוגי, על שני סעיפים (א) ו-(ב).

גב' קרפ: הסעיף הזה קשור בסעיף 2, שהוא חידוש של הצעה זו, על ידי מתן אפשרות של צירוף מידי של תביעה פלילית ואזרחית. אחרי שהשופט פוסק בתביעה פלילית, ישנה אפשרות לצרף תביעה אזרחית, בעוד המסקנות של השופט הן טריות, והוא יוכל להכריע גם בתביעה האזרחית. ומה שנשאר לו להכריע - זה גובה הנזק. אם יהיה צירוף כזה - כל הממצאים והמסקנות שקבע - יראה אותם כאילו הובאו למשפט האזרחי. ראינו כאן את הרצף, אמרנו שזה למעשה משפט אחד. מה שנפסק כאן - למעשה נפסק, ואיננו פותחים את זה מחדש, גם לא לסתירת ראיות, אלא במקרה שמעורב בדבר מי שלא היה צד בהליך הפלילי. לא יהיה מוצדק לומר שהדברים נקבעו לגביו, צריך לתת לו הזדמנות לסתור, במידה שהחוק נותן לו אפשרות לסתור, אם נתבע שני הוא מי שחב לחובו. הפסוק יכול לסתור רק ברשות בית המשפט. אם זה אדם זר לגמרי - תהיה לו אפשרות לסתור בלי אישור בית המשפט.

הרעיון הוא של קיצור הדרך. קודם כל אומרים, שהדברים כבר נקבעו, לא הולכים לקבוע אותם מחדש, מתוך ידיעה שזו אותו שופט.

היו"ר י. גולדשמידט: אם סעיף 42ד כאילו חלוי במה שנאמר בסעיף 2 - האם לא היינו צריכים לסדר אותו אחריו?

גב' קרפ: סעיף 2 זה תיקון חוק בתי משפט. 42ד - זה המשך הראיות.

ח"ר ר. ארזי: אפשר להגיד פשוט, שאפשר להגיש תביעה אזרחית לאחר פסק הדין הפלילי.

הגב' קרפ: אם אתה מגיש תביעה אזרחית - מתנהל סדר דין בתביעה אזרחית, ולכאורה צריך להוכיח כל מה שצריך להוכיח. מה שאנחנו אומרים פה, כי סוג מסויים של עניינים שנקבע במשפט הפלילי, בכלל לא מתברר ולא דנים בהם. דנים למעשה רק בגובה הנזק ולא באחריות של הנאשם.

היו"ר י. גולדשמידט: זו לא רציפות אלא זהות השופט. אם נקבל סעיף 2 בחוק זה - דהיינו, שאותו שופט יכול מיד לעבור לצד האזרחי של הטיפול - הוא כאילו לא מחכה לחובת ראיות, שראיות אלו תהיינה קבילות, אלא הוא אומר, רשום לפנינו מה שהבהרנו במשפט הפלילי, ומכאן הולכים הלאה - ונשאר לו לקבוע גובה הנזיקין והפיצוי.

אם לסעיף 42ד. אין יותר שאלות והערות - אני מניח שהוא התקבל.

אשר לניסוח סעיף 42ד. (א) הייתי מתחיל את הסעיף - "בדיון בתביעה אזרחית" וכו', במקום המלים - לענין הדיון. אנחנו עוברים לסעיף 42ד. (ב).

הגב' קרפ: מבחינים בין שני סוגי פרוצדורה. אם התביעה האזרחית היא רק נגד מי שהיה נאשם - רואים את הממצאים והמסקנות שנקבעו כאילו נקבעו, ואין לו רשות מיוחדת לסתור; אם נוסף אליו גם אדם אחר, אפילו אדם זה הוא אדם שלפי ההצעה שלנו הסמכות שלו לסתור את פסק הדין מוגבלת, אומרים כי לגביו לא רואים את הדברים כאילו נקבעו, אלא מחילים עליו הוראות של 42א ו-42ג. לגבי אלה שלמעשה לא היו נוכחים ממשיים במשפט - לא אומרי כי לגמרי הוכרע לגביך, כי אם נותנים להם הזדמנות, אז רואים פסק הדין לגביו כראיה שהוגשה ולא כדבר שהוכרע. לגבי אדם שלא נאשם - יחול סעיף 42א. - פסק הדין לגביו הוא ראיה לכאורה.

היו"ר י. גולדשמידט: זה שוב איזה חיזוק עמדה שנגדה טען ח"כ ארידור.

ח"כ ר. ארזי: הוראות סימן זה יחולו גם בתביעה נגד צד זולת נאדם שהורשע - לפי סעיף 42ד(ב)?

הגב' קרפ: ההוראות האחרות של סימן זה, מה שנאמר ב-א' - לא צריכות לחול.

היו"ר י. גולדשמידט: חשבתי שצריך להיות - שלא יחולו. צריך להגיד: למעט מה שנאמר בסעיף 42ד. (א). צריך לברר זאת.

הגס' קרפ: אברר זאת.
